

ВПЛИВ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ В КОНТЕКСТІ ПОБУДОВИ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Ідея побудови правової держави завжди була і залишається актуальною, адже щоб досягнути високого рівня, нашій країні перешкоджають певні фактори соціально-економічного, політико-правового та духовного характеру. Набуття потрібної форми організації влади, за якої верховенство права домінуватиме в усіх сферах життя суспільства, забезпечить правосуддя та престижний статус України. Правова держава – це країна, де діють справедливі і шляхетні закони, а усі люди рівні перед судом.

Україна завжди прагнула знайти новий політико-правовий шлях, який допоміг би створити необхідні умови, за яких наша країна могла б повністю утвердитися як правова держава. Це питання неодноразово привертало увагу таких дослідників: Б. Кістяківський, В. Тимошенко, О. Скрипнюк, С. Максимов, О. Кульчицький та інші.

Проблематика створення абсолютно досконалої нової держави, яка б опиралась лише на аксіологічні цінності, хвилювало та неодноразово згадувалось і в статтях таких відомих дослідників: П. Юркевич, В. Соловйов, М. Бердяєв, М. Драгоманов, С. Дністрянський, П. Новгородцев, Л. Петражицький, Л. Петрова, П. Рабінович та інші.

У своїх дослідженнях Богдан Кістяківський розглядав правову державу як вищу форму лабораторії, в якій виробляються усі засади суспільного ладу та яка є абсолютно досконалою та неперевершеною. Розглядаючи побудову легітимної держави, варто приділити увагу і певним соціальним аспектам, які відіграють значну роль, а саме: діяльність громадських об'єднань, формування національної свідомості, культури та ідеології.

Мета дослідження: дослідити вплив та розвиток духовних цінностей в контексті побудови України як правової держави.

Завдання дослідження: висвітлити основні аспекти побудови України як правової держави.

Об'єкт дослідження: вплив духовних цінностей на процеси та напрямки розвитку України як правової держави.

Предмет дослідження: роль духовних цінностей у побудові України як правової держави.

В контексті розбудови правової держави, велику роль відіграють європейські та демократичні цінності. Цінності є передусім предметом філософських роздумів, які настановлюють людину на певні вчинки. Людство повинне зрозуміти та поставити правильні пріоритети для побудови правової форми організації. Насамперед, за твердженням Е. Дюркгейма, «суспільство – творець і сховище всіх цінностей, причому кожне суспільство має набір зовсім різних, інколи абсолютно протилежних ціннісних уявлень, і лише одна визначена аксіологічна модель утворює конкретний тип соціальних відносин даного суспільства». Така модель відображає цілі й спрямованість суспільного поступу, утворює його внутрішню основу [2, с. 3].

Формування України як правової держави розпочалося ще з минулого століття, проте здійснити такий намір їй не вдалось, враховуючи обставини та першопричини, які цьому послугували. Я вважаю, що, вивчаючи історію України, ми теж повинні брати корисні уроки, які допомогли би нам в побудові ідеальної правової форми держави, адже на основі певних історичних фактів можна простежити усі прояви патріотизму, незламності духу, національну свідомість та інші важливі цінності, які відігравали значну роль в цьому процесі. Прикладом цього можуть слугувати такі історичні постаті: Михайло Грушевський, Григорій Сковорода, Тарас Шевченко, Богдан Хмельницький, Іван Мазепа. Усі ці видатні особистості боролися за відродження України як незалежної та досконалої держави. Проте, на сучасному етапі розвитку наша Батьківщина має великі перспективи у досягненні цієї мети на основі моральних, духовних та інших цінностей, які мають надзвичайно велике значення для українського народу, адже за допомогою цього формується менталітет нації.

Так, національна самосвідомість через унікальну систему ідеалів забезпечує певний ідеологічний фундамент для функціонування держави, сприяє виробленню перспективних орієнтирів суспільного розвитку. Ціннісні орієнтації є найважливішими елементами внутрішньої структури особистості, закріплені її життєвим досвідом, адже завдяки їм у суспільстві формуються цілі людей, визначаються засоби їх забезпечення. Таким чином, в

державі формується певна національна ідеологія та національна еліта, яка прагне змінити державу на краще і пробудити в ній патріотизм [5, с. 90].

Проте, найбільший вплив на розвиток правової держави відіграє право, яке є загальною соціальною нормою та має оцінювальний стрижень справедливості, через яку встановлюється міра свободи і рівності. Свого роду право – це цінність, яка регулює суспільні відносини та вносить стабільність і правопорядок серед суспільства, що сприяє формуванню організації державної влади в Україні. Таким чином, відбувається охорона численних цінностей суспільного життя – свободи, справедливості, життя, здоров'я, гідності, матеріального добробуту, довкілля, праці, сім'ї тощо. Ці цінності не тільки становлять зміст і сутність права, але й служать його метою. Втім, право має і власне підґрунтя, яке виявляється у нормах моралі, адже це правила, що виникли на основі духовної потреби людства та спрямовують поведінку суб'єктів відповідно до понять добра та зла. Закон в життєдіяльності суспільства виступає як основа його самоутворення в історії, і як форма реалізації творчості людини, і як гарантія свободи й відмежування від варварства і несправедливості. Адже правознавство, як і кожна інша наука, бере свій початок ще з давніх років, так і певна форма поведінки людей формується на засадах історичних подій. Таким чином, сформовані норми моралі укладають певний внутрішній імператив у душі кожного громадянина нашої держави, який слугує для того, щоб народ усвідомлював й переймався долею нашої країни. На нашу думку, саме з допомогою національних цінностей можна побудувати всемогутню правову державу. Таким чином, виходячи із сучасних складних реалій українського державотворення, формування політичної нації, становлення громадянського суспільства, особливості трансформації світоглядних і ціннісних орієнтацій, базові цінності суспільства – усе це повинно визначатися шляхом гармонійного узгодження загальнолюдських та специфічних національних цінностей України. До таких можна віднести: державний суверенітет, територіальну цілісність, працелюбність, духовність, сім'ю, самовідданість під час захисту Батьківщини, соціальну справедливість, колективізм, матеріальне та духовне надбання народу України, миролюбність, толерантність, доброзичливість, справедливість, відповідальність, незалежність [2, с. 5].

На думку А. Здравомислова, світ цінностей – це, передусім, світ культури в широкому розумінні слова, це сфера духовної діяльності людини, її моральної свідомості, її прихильність до тих оцінок, у яких виявляється міра духовного багатства особистості. На нашу думку, культура – це сукупність матеріальних та духовних цінностей, створених людством протягом його історії. Таким чином, такий набір правил є теж необхідним чинником, що забезпечує належний рівень розуміння усіх вищеперерахованих цінностей. Адже ряд духовних, національних та інших ідеалів закладаються в свідомості особистості за допомогою інтелектуальних здібностей [2, с. 2].

Кінець другого тисячоліття характеризується ідеологічним і духовним розкріпаченням людства, здійснений шляхом утвердження гідності кожної особи, нації, а також політичного плюралізму як найвищих суспільних цінностей. Україна переживає сьогодні досить скрутні часи. Тяжка економічна та політична ситуація призводить до подальшого зубожіння населення. І весь цей комплекс соціально-економічних проблем ускладнюється все більш глибокою культурною кризою, яка спричиняє духовну деградацію суспільства, втрату ціннісних орієнтирів і подальший моральний занепад нашого народу. На сучасному ж етапі розвитку суспільства, події грудня 2014 року внесли певні зміни в прошарки населення, адже відродилась національна самосвідомість нашого народу. Об'єднання з метою захисту Батьківщини, внесли корективи у життя українців як нації. Нарешті ми зрозуміли всю сутність темної сторони влади та змогли змінити її, тим самим даючи надію на щасливе майбутнє наступних поколінь. Україна почала набувати нових вдосконалень як в внутрішній системі управління, так і в інших сферах суспільного життя. Таким чином, ми зробили перший крок до досягнення національної мети.

Давні мудреці говорили: «Те, що примушує нас страждати, вчить нас мудрості». Істинно мудрою є та людина, яка, пройшовши великий життєвий шлях, побудувала цілісну картину світу, в основі якої лежить глибинне розуміння сутності явищ та процесів світу, що витікає із системи високих морально-етичних цінностей. На нашу думку, країна, яка пережила багато кризових явищ та інших процесів, що призвели до тяжких наслідків, зможе відновити свої сили лише тоді, коли зрозуміє всю сутність моральних, духовних, національних та інших цінностей, які необхідні їй. Можна сказати, що людина є вагомою цінністю, яка, як важливий гвинтик, бере участь у цілому механізмі держави. Проте, для того

щоб така система почала ідеально працювати, необхідні певні умови, які ґрунтуються на основі моральних принципів і норм, а також на свободі, рівності, демократії, тощо.

Щоб забезпечити організацію суспільства, де закон і правовий порядок мають пріоритет над державою, необхідно усунути будь-які конфлікти між державними органами та вдосконалити законодавство на основі моральних пріоритетів.

Суть правової держави не в дотриманні законів, і не в достатку законодавчих актів, – і те й інше є ознаками не правової, а поліцейської держави. Суть держави правової – саме в характері законів, їхній відповідності правовій природі речей, спрямованості на забезпечення суверенітету особистості. Нормативно-правові акти повинні відповідати потребам суспільства, тим самим закріплювати довіру соціуму до уряду нашої країни. Вдосконалюючи законодавство та приводячи в дію нові реформи, ми впевнено йдемо до власної мети, а саме до абсолютної форми влади, за якої принцип верховенства права домінуватиме за будь-яких обставин.

У кожній нації є власні культура, традиції, надбання, мова, атрибути та інші достатки, якими повинен пишатися кожен громадянин своєї держави маючи, при цьому, справжню ідею патріотизму та незламного духу. Таким чином, основою правової держави є національна свідомість та нація, які відіграють провідну роль в розвитку країни, проте як її будувати вирішують лише загальнолюдські цінності, на яких засновується і законодавство України, і верховне керівництво влади. Отже, ми впевнені, що, незважаючи на всі негаразди, Україна ще постане як сильна, правова та незалежна держава.

На наш погляд, існуванню і розвитку будь-якого суспільства, національної спільноти, держави, виступає відповідна система цінностей як своєрідний моральний орієнтир загальносуспільного поступу, завдяки якому і навколо якого організується життя всього соціуму. Духовні цінності формують загальнонаціональний суспільний ідеал, єдину національну ідею, загальновизнану ідеологію державотворення, розвинену національну самосвідомість [4, с. 307].

На думку Ю. Сурміна, базовими цінностями сучасного українського суспільства є: духовність, сімейні цінності, свобода, мир і злагода, національно-культурні цінності, патріотизм [2, с. 4].

Якщо ціннісна модель суспільства є визначеною, відносно стійкою, то базові духовні цінності поділяються і усвідомлюється всіма, чи, принаймні, переважною більшістю членів суспільства, а тому таке суспільство і держава стабільно розвиваються. Переконливим прикладом є розвиток багатьох європейських країн. На наш погляд, саме такі складові кожної нації, як відродження національного духу, національної самосвідомості, основою якої є національна ідея, відіграють велику роль в побудові нової держави. Кожна держава формує власні духовні цінності, на основі яких згодом утворюються законодавство та принципи певних гілок влади. На наш погляд, правова держава – це ідеальна форма правління, за якої дотримуються усі права та свободи людини. На даний час Україна ще не досягла такого максимального розвитку, тому що залишаються певні нюанси. Прикладом цього є те, що українське суспільство не має власної ідеології, національної самосвідомості, поширюється пропаганда інших мов, змінюється демографічна сфера України, зникає дух патріотизму, немає фінансування щодо створення національних фільмів та інших проектів, національна еліта не задовольняє усіх потреб народу, присутня професійна деформація спеціалістів не тільки у галузі права але серед інших установ, народ поступово втрачає значення моральних принципів та якостей, не має чіткої самоорганізації суспільства, втрата територіальної цілісності та суверенітету української держави.

У ході дослідження ми прийшли до таких висновків:

1. Україна ще не має досить потужних обертів, які кардинально змінили б ситуацію, що склалась в умовах сьогодення. У національній свідомості українського суспільства поки що не сформована значуща для всіх громадян країни узагальнена система цінностей, без якої не можна сподіватися на можливість швидкої національної консолідації.

2. Потрібно сформуванню власну систему орієнтацій суспільства, яка повинна ґрунтуватись лише на ідеї нації та охоплювати усі сфери економічного, інтелектуального та духовного життя людини. Таким чином, можна відобразити цінності усіх соціальних груп населення та забезпечити ефективний результат.

3. Необхідно забезпечити високий рівень розуміння та усвідомлення власних вчинків не тільки нації, але й законодавчої верхівки влади.

4. Створити належні умови для укорінення у свідомості громадян соціально значущих цінностей – почуття гордості за Вітчизну, поваги до культури, мови й історичного минулого української нації, до національних традицій, формування расової, національної,

релігійної толерантності, розвиток дружніх відносин між народами, що стане запорукою унеможливлення проявів націоналізму, шовінізму тощо.

Отже, правова держава – це держава, що обмежується у своїх діях правом, яке захищає свободу особистості і підкоряє владу волі суверенного народу. Право допомагає на досконалому рівні забезпечити необхідні умови для розвитку суспільства. Як право, так і сама нація формуються на основі певних цінностей, про які ми повинні завжди пам'ятати. Таким чином, усвідомлення і засвоєння духовних цінностей пов'язано з осмисленням особистістю, групою чи суспільством, мети і змісту своєї діяльності в аспекті постановки й вирішення різноманітних завдань.

Література

1. Конституція України – Х, : ТОВ «Одісей», 2008. – 48с.
2. Карлова В. В., Духовні цінності в структурі національної самосвідомості: українські реалії [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10kvvsur.pdf>
3. Дімітров Ю. Д. Правова держава в контексті законотворення, судової і адміністративної реформи: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. техн. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права, історія політичних і правових вчень»/ Ю. Д. Дімітров. – Одеса, 1998. – 17с.
4. Правосвідомість і правова культура як базові чинники державотворчого процесу в Україні: монографія /Л. М. Герасіна, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань та ін. – Х.: Право, 2009. – 352 с.
5. Гнасевич Н. В. Українська національна ідея: генеза та сучасний зміст / Н. В. Гнасевич // Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: моногр. /авт. колектив: О. М. Рудакевич – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 256с.
6. Гнасевич Н. В. Форми вияви української ментальності в контексті формування правової держави / Н. В. Гнасевич, І. В. Гнасевич, В. К. Паучок // Психологія і суспільство. – 2011. – №3(45). – С. 14-21.
7. Гурик М. І., Шумка М.Л. Взаємозв'язок етики і політики в інтенціях Ярослава Стецька / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 4 (84). – Дніпропетровськ, 2012. – С. 48-51
8. Гурик М. І., Шумка М. Л. Дискурс свободи в політичній та духовній спадщині Ярослава Стецька / Михайлина Шумка, Мирослава Гурик // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. Вип. 9 (101). – Дніпропетровськ, 2013. – С. 48-51.
9. Світоглядні та соціокультурні засади формування модерної української нації: монографія / Гончарук Т. В., Гнасевич Н. В., Гурик М. І., Рудакевич О. М., Томахів В. Я., Чигур Р. Ю., Шумка М. Л.; кер. авт. кол. О. М. Рудакевич. – Тернопіль : ТНЕУ, 2015. – 255 с.